

Marti Martorell

El que es coneix com a cinema negre clàssic té, malauradament, una data exacta de caducitat, provocada d'una manera no gens natural. Aquesta data s'escau quan el maccarthisme comença a fer de les seves. Però, què és realment el maccarthisme?

El maccarthisme¹ és tot l'entramat que permet que, l'any 1947, el senador republicà Joseph Raymond McCarthy posi en marxa el Comitè d'Activitats Antiamericanes, un òrgan per a la persecució, principalment, d'artistes i intel·lectuals esquerrans. Però, abans d'explicar què va fer aquest comitè, convé parlar de la comissió presidida per Martin Dies el 1940, com a mostra del fet que l'anticomunisme ja venia de molt enrere: Dies, congressista demòcrata —però més aviat ben ultraconservador— va presidir una comissió en principi encarregada d'estudiar que les pel·lícules de Hollywood no fossin una font possible d'infiltració d'elements totalitaris. Tot i que semblava que les persones que més por havien de tenir d'aquesta comissió havien de ser els simpatitzants de l'Eix, realment hi va haver més testimonis anticomunistes que acusacions contra partidaris de la causa feixista. Aquesta comissió va obrir vint-i-dues convocatòries contra testimonis acusats de pertànyer al Partit Comunista dels Estats Units (partit, però, declarat totalment legal el 1938, d'altra banda). Només cal dir el nom de tres dels «acusats» per veure que el gènere negre començava a estar en la ment d'aquests nous inquisidors: Humphrey Bogart, James Cagney i Fredric March. També una altra passa que es va fer per «netejar» Hollywood de comunistes va ser la creació, el 1944, de la Motion Picture Alliance of the Preservation of American Ideals, presidida per Sam Wood i secundada, entre d'altres, per Walt Disney, Norman Taurog, Robert Taylor, Adolphe Menjou, Gary Cooper i John Wayne. Curiosament, va rebre l'oferta de ser-ne president el congressista Martin Dies.

Tornant a la tasca realitzada pel comitè que va concebre MacCarthy, cal tenir en compte els factors polítics i socials que van permetre'n la creació:

1. La mort del president Roosevelt va fer pujar al poder Harry S. Truman, que va aplicar una política, tant de caire nacional com internacional, de bloqueig al comunisme, mal temps, doncs per al Partit Comunista dels Estats Units i dels sindicats esquerrans sorgits a l'empareda del *New Deal*, la política social i econòmica promoguda per Roosevelt per tal de superar la depressió econòmica del 1929. Precisament la política del *New Deal* havia estat qüestionada fortament pel sector més ultraconservador del Partit Demòcrata. A més, l'any 1946, tant el Senat com el Congrés passen a mans d'una majoria republicana.
 2. La força que varen arribar a tenir els sindicats de cineastes tot just esmentats va atemorir els polítics i propietaris de les productores.
 3. La política pròpia del Partit Comunista, que aglutinava sensibilitats diferents, en el sentit que hi cabien totes les forces més o menys esquerranes tot i que no fossin d'obediència soviètica, va fer que, en començar la depuració, tota persona que havia militat anys enrere en qualsevol associació política o social d'aquest tipus podia ser processada.
 4. Com és habitual en els moviments d'esquerra, ben aviat varen començar a produir-se dissidències que, a la llarga, afeblien aquestes forces davant la dreta més radical. De fet, el Partit Comunista ja des del 1944 va reivindicar la dependència de Moscou i, per tant, va condemnar tot tipus de «desviació» ideològica.
 5. El començament de la guerra freda, és a dir, la tensió que, a partir del 1947, oposà d'una banda els EUA i el bloc occidental i d'altra l'URSS i el bloc comunista.
- L'altre nom del maccarthisme, «cacerà de bruixes», prové de l'obra *The Crucible* (*Les bruixes de Salem*), obra de teatre escrita per Arthur Miller el

1953 com a crítica a tot el procés encetat per MacCarthy: és una obra que mostra el judici que es va fer a l'Amèrica colonial contra un seguit de dones per ser considerades bruixes simplement perquè no seguien les normes de la societat. El paral·lelisme, doncs, és ben bo de fer.

L'octubre del 1947 es posa en marxa la primera comissió parlamentària sorgida de les consignes de MacCarthy, presidida pel congressista Parnell Thomas i que comptava, entre d'altres membres, amb Richard Nixon, futur president dels Estats Units. Varen citar quaranta-una persones: dinou considerades «amistoses», és a dir, anticomunistes, com ara Adolphe Menjou, Ronald Reagan i Robert Montgomery; i vint-i-dues de «no amistoses», per tant, esquerranes, les més significatives de les quals eren Bertold Brecht, Edward Dmytryk, Lewis Milestone i Dalton Trumbo. Els famosos «deu de Hollywood» varen ser el resultat d'aquesta comissió: els altres vuit no arribaren a declarar i Bertold Brecht, com a estranger, va poder anar-se'n dels Estats Units abans de declarar. Aquestes deu persones varen patir tot un seguit de condemnes i interrogatoris que es varen allargar durant més de dos anys i que aconseguiren que una d'elles es convertís en un «penedit»: era Edward Dmytryk, que llavors va començar a delatar antics amics seus. A canvi, va poder tornar a fer cinema.

L'any 1951 va aparèixer en escena la comissió Wood, que encara va superar la de Parnell Thomas en nombre d'interrogatoris: va citar més de cent persones, cinquanta-vuit de les quals es varen «penedir». Va ser a partir d'aquest moment que totes les persones citades només podien triar entre penedir-se, la qual cosa suposava inevitablement delatar altres persones, o passar a treballar clandestinament, perquè començaren també els *blacklisted*, les famoses llistes negres: qui hi figurava, no podia treballar a Hollywood. Aquestes llistes, malgrat que la campanya encapçalada per MacCarthy va acabar el 1954 perquè va voler acusar l'intocable

L'octubre del 1947 es posa en marxa la primera comissió parlamentària sorgida de les consignes de MacCarthy, presidida pel congressista Parnell Thomas i que comptava, entre d'altres membres, amb Richard Nixon, futur president dels Estats Units.

...

exèrcit, varen ser efectives fins l'any 1960, quan la crisi marcada per l'aparició de la televisió i pel final de l'època dels grans estudis, a més de la política de distensió de John F. Kennedy, varen obrir una nova etapa.

El mal, no obstant això, ja estava fet, perquè, a causa d'aquesta política de persecució, es va perdre un bon grapat de professionals del cinema, el més famosos dels quals va ser Charles Chaplin, que, quan viatjava el 1952 cap a Londres per a la reposició de *City Lights* (*Luces de la ciudad*), va decidir no tornar als Estats Units.

Una vegada vist el que va suposar el macCarthyisme, és evident que, pel que ja s'ha dit a altres articles quant a la filiació política de molts dels directors, productors o guionistes assidus del gènere negre, molts d'ells en patiren la conseqüència. Segurament el cas més paradigmàtic va ser la mort de John Garfield per un atac de cor causat per l'angoixa el 1952 mentre anava en tren a declarar davant la comissió. Aquest actor, i també productor, era el protagonista de *The Postman Always Rings Twice* (*El cartero siempre llama dos veces*, Tay Garnett, 1945) i de *Body and Soul* (*Cuerpo y alma*, Robert Rossen, 1947). Rossen també va ser un dels citats a declarar a la comissió Parnell Thomas. També va recórrer a l'exili el citat Jules Dassin, director de *The Naked City* (*La ciudad desnuda*, 1948) i de *Night and the City* (*Noche en la ciudad*, 1950).

Tres directors que no es veieren directament implicats per cap de les comissions, però que, per motivacions polítiques, varen decidir exiliar-se davant la situació que es va crear foren John Huston, Orson Welles i Fritz Lang. Aquest darrer director ja només va poder fer tres pel·lícules més a Alemanya: *Der Tiger Von Schnapur* (*El tigre de Esnapur*); la seva continuació *Das indische Grabmal* (*La tumba india*), ambdues del 1958 i, finalment, *Die tausend Augen des Doktor Mabuse* (*Los crímenes del doctor Mabuse*), del 1960.

Han passat molts d'anys, però encara ara romanen ferides obertes. Només cal recordar què va passar a la cerimònia de lliurament dels premis Oscar del 1999 quan Elia Kazan, un dels directors «penedits», va recollir el premi honorífic amb què l'Acadèmia el guardonava: una gran part dels assistents va optar pel silenci, en comptes d'aplaudir, com a mostra de protesta i de suport a les persones que Kazan va perjudicar. ■

1 Les persones interessades a aprofundir en aquest tema poden consultar:

Gubern, R. *MacCarthy contra Hollywood: la caza de brujas*. Barcelona: Anagrama, 1970 (segona edició revisada: 1987).

Riambau, E. «La posguerra y el mac-carthysmo». *Historia General del Cine. Estados Unidos (1932-1955)*. Volum VIII. Madrid: Cátedra (Signo e Imagen), 1996, pàg. 81-116.

—; Torreiro, C. «La caza de brujas. Una pesadilla en la fábrica de sueños». *Dirigido por...*, núm. 70 (1980).

—. *En torno al guión. Productores, directores, escritores y guionistas*. Barcelona: Festival Internacional de Cinema, 1990.

